

центрі уваги, мрійливість, звеличення себе в сукупності з безтурботною, самовпевненою та неухважною поведінкою полегшують злочинцю вибір потенційної жертви. Тому слід переходити від традиційного підходу до проблеми запобігання злочинам як проблеми прямої дії не тільки на злочинців, але і на потенційних та реальних жертв. Однією з важливих умов зниження рівня віктимності потенційних жертв є їх правове навчання. Знання законів, регулюючих цивільні, кримінально-правові, господарські відносини, дозволить їм уникнути нелегкої долі жертви злочину. Таким чином, індивідуальна віктимологічна профілактика володіє резервними можливостями для попередження корисливих злочинів проти власності громадян і разом із застосуванням вищезазначених заходів та за допомогою розробки і реалізації конкретних рекомендацій щодо виявлення потенційних жертв, прогнозування їх віктимної поведінки і зниження потенційної віктимності є ефективним важелем у віктимологічній профілактиці загалом [3, с. 147].

Список використаних джерел

1. Присяжнюк Т. І. . Інститут потерпілого у кримінальному праві України : навч. посіб. Київ, Ін-т держави і права, 2016, 15–18 с.
2. Черніков Е. Потерпілий як ознака складу злочину, передбаченого статтею 140 Кримінального кодексу України (невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником). Вісн. Нац. акад. прокуратури України. 2015, № 3. 75–89 с.
3. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину у кримінальному праві : навч. посіб. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2017. 137–147 с.

Кушнірьов Віталій Миколайович,

аспірант докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Анотація. У статті проаналізовано історичні передумови виникнення процесуальних строків кримінального провадження. Автором доведено, що поняття процесуальних строків і їх розумність має давні історичні корені. Обґрунтовано, що процесуальні строки кримінального провадження більш конкретизовано були закріплені в Кримінально-процесуальному кодексі УРСР 1960 р., в якому було

визначено порядок обчислення строків, момент початку та закінчення перебігу строків.

Ключові слова: процесуальні строки, розумні строки, кримінальне провадження, обчислення строків.

Summary. The article analyzes historical preconditions for the emergence of procedural terms of criminal proceedings. The author proves the meaning of procedural terms and its reasonableness has ancient historical roots. The author substantiates procedural terms of criminal proceedings were enshrined more specifically in the Criminal Procedure Code of the USSR in 1960, which defined the procedure for calculating the terms, the beginning and end of the period.

Key words: procedural terms, reasonable terms, criminal proceedings, calculation terms.

З самого початку існування української державності на теренах нашої країни існували норми права, які регламентували порядок проведення судочинства. Однак, усі вони не містили положень, які б чітко визначали строки розслідування.

Основним кроком на виникнення процесуальних строків необхідно вважати проведення судової реформи в Російській імперії відбулася у 1864 р. Так, 20 листопада 1864 р. імператор Олександр II затвердив проекти чотирьох судових статутів: «Устрій судових установлень», «Статут кримінального судочинства» (далі за текстом у цьому підрозділі – Статут), «Статут про покарання, які накладали мирові судді» [5]. Одним із найважливіших досягнень вказаної реформи було те, що зроблено ґрунтовну спробу на законодавчому рівні вирішити питання розумності процесуальних строків. Таким чином, нормативні акти судової реформи 1864 року можна вважати одними з перших джерел поняття «процесуальні строки» у кримінальному процесі України та засади розумності вказаних строків.

Подальші помітні кроки в напрямку боротьби з судовою тяганиною були зроблені Катериною II. Вона приділила значну увагу регулюванню розгляду кримінальних справ судами в чітко встановлені терміни. Так, в указі Катерини II від 10 лютого 1763 «О порядке производства уголовных дел по воровству, разбою и пр стано держательству» мова йшла про обов'язків розгляд справ спійманих злодіїв і розбійників протягом певного терміну – місяця [1, с. 885].

В 1889 році з метою прискорення провадження у справі був введений процесуальний порядок, який допускає можливість усунення судового розгляду в разі добровільної сплати обвинуваченим штрафу. Згідно зі статтею 171 «Правил про устрій судової частини і виробництво судових справ в місцевостях, в яких введено положення щодо земських дільничних начальників» від 29 грудня 1889 р кримінальне переслідування за проступки, що тягнуть лише грошове

стягнення, не порушувалося. А розпочата справа підлягала припиненню у разі сплати штрафу, а також винагороди за шкоду і збитки. Треба відзначити, що складність кримінальної справи, тяжкість інкримінованого обвинуваченому злочину завжди розцінювалися дореволюційним законодавцем як критерії до диференціації процесуальної форми. Наприклад, Законом від 15 червня 1912 року «Про перетворення місцевого суду» був введений інститут судових наказів, що здійснював провадження у маловажних кримінальних справах в скороченому щодо термінів режимі [4, с. 245].

Перший Кримінально-процесуальний кодекс УСРР був затверджений Всеукраїнським ЦВК 13 вересня 1922 р. [3]. Це був дійсно комплексний законодавчий акт, який регулював провадження у кримінальних справах в органах попереднього слідства та в судах, визначав повноваження органів прокуратури на всіх стадіях кримінального процесу. КПК УСРР 1922 р. також встановлював спрощений і, отже, скорочений порядок. Так, суд, не проводячи судового слідства, міг переходити безпосередньо до дебатів сторін і з постановою судового рішення. У числі особливих проваджень Кодекс передбачав інститут чергових камер і судові накази.

1 грудня 1934 р. була прийнята постанова ЦВК СРСР «Про внесення змін в діючі кримінально-процесуальні кодекси союзних республік», якою встановлювався спрощений порядок розслідування і судового розгляду справ про терористичні організації і терористичні акти, а саме: 1) слідство мало бути скороченим (не більше десяти днів); 2) обвинувальний висновок вручався обвинуваченому за одну добу до розгляду справи у суді; 3) обвинувач і захисник усувалися від участі в суді; 4) не допускалося касаційного оскарження вироків і подачі клопотань про помилування; 5) вирок до найвищої міри покарання (розстрілу) приводився до виконання негайно після його постановлення [6].

28 грудня 1960 р. був прийнятий новий КПК УРСР. Новий Кодекс містив тенденцію до прискорення провадження і до так званої процесуальної економії у справах про злочини невеликої та середньої тяжкості поглиблювалася. Необхідно відзначити, що КПК 1960 р. орієнтував правозастосувача на швидке провадження у кримінальній справі. Так, строки, встановлені цим Кодексом, обчислювалися годинами, добами (днями) і місяцями. При обчисленні строків не бралися до уваги той день і та година, від яких починається строк. При обчисленні строку добами строк закінчується о 24 годині останньої доби. Якщо відповідну дію належить провести в суді або в органах дізнання і досудового слідства, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах. При обчисленні строків місяцями строк закінчується у відповідне число останнього місяця.

Якщо закінчення строку припадає на неробочий день, то останнім днем строку вважається наступний робочий день. Якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця. Строк не вважається пропущеним, коли скаргу або інший документ здано до закінчення строку на пошту, а для осіб, що тримаються під вартою, – коли скаргу або інший документ здано адміністрації місця попереднього ув'язнення (ст. 89). Пропущений з поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи постановою органу дізнання, слідчого, прокурора, ухвалою суду або постановою судді (ч. 1 ст. 90) [2].

Отже, поняття процесуальних строків і їх розумність має давні історичні корені. Протягом історичного розвитку вітчизняного кримінального процесу законодавець стикався з проблемою затягування процедури кримінального переслідування та намагався винайти різні шляхи запобігання цьому шляхом встановлення граничних строків кримінального процесу та спрощених процедур його здійснення.

Список використаних джерел

1. Давыдов Н. В., Полянский Н. Н. Судебная реформа. В 2 т. М., 1915. Т. 2. 567 с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/page>.
3. Кримінально-процесуальний кодекс УССР (1922 р.). Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1968. 233 с.
4. Курс уголовного судопроизводства. Т. 1 / Фойницкий И Я.; Общ. ред., послесл., прим.: Смирнова А. В. С.-Пб.: Альфа, 1996. 552 с.
5. Развитие русского права во второй половине XIX начале XX века. М.: Наука, 1997. 602 с.
6. Суслó Д. С. Історія суду Радянської України (1917–1967 р.). Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1968. 233 с.